

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
Iesv, Cvrsvs Theologicvs**

iln decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Secvndam Secvndæ, & Tertiam Partem D. Thomæ

Esparza Arteida, Martin de
Lugduni, 1666

Qvæstio I. Vtrum passio sit actus appetitus sensitivus?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94839](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94839)

R. P. MARTINI
DE ESPARZA
ARTIEDA
E SOCIETATE IESV;
& in Collegio Romano S. Theologiæ
Professoris : Cursus Theologici
TOMVS SECVNDVS.

LIBER SEPTIMVS
DE PASSIONIBVS.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum passio sit actus appetitus sensitiui.

VIDETVR non esse appetitus, potius sensitiui, quam partis apprehensiuæ, nec vtriusvis potius, quam intellectus, aut voluntatis. Quia omnis actus animæ est cum aliqua passione. In omni namque suo actu patitur anima ab objecto in ipsam agente, vel immediatè per speciem suam, sicut cum cognoscitur; vel mediatè per cognitionem sui, sicut cum terminat actum aliquem potentia appetitiuæ, siue rationalis, siue irrationalis. Ergo passio non pertinet magis ad vim appetitiuam, quam ad apprehensiuam, nec ad sensitiuam potius, quam ad intellectiuam.

2. Primum in vnoquoque genere, est maximè, & præ cæteris eiusdem generis tale, vt dicitur, 2. Metaphys. text. 4. Inter passionem autem animæ, & animalis, prima omnium est in parte apprehensiuæ. Quæ videlicet prius mota, mouet deinde vim appetitiuam ad omnes, & quosvis suos actus. Nec enim appetitus moueri ad aliquid potest, nisi attrahente, aut deterrente virtute apprehensiuæ mota prius per obiectum. Ergo passio magis est in parte apprehensiuæ, quam in appetitiuæ.

R. P. de Esparza Curs. Theol. Tom. II.

3. Quod est magis actiuum, est minus passiuum, & è conuerso, quod est minus actiuum, est magis passiuum, vt patet in Deo summè actiuo, propterea quæ experti omnis passionis, & in materia prima nullius, aut vix vllius actiuitatis, propterea quæ summè passiuæ. Ratio est, quia actio, & passio opponuntur, atque illa est perfecti, hæc imperfecti. Pars autem appetitiuæ est maximè actiuæ, quia imperat reliquis omnibus potentiis, omnesque mouet ad suas operationes. Ergo passio minus pertinet ad vim appetitiuam, quam ad apprehensiuam.

4. Ea passio est maior, quæ provenit à virtute actiuæ maiori; Actus autem appetitus rationalis provenit à virtute actiuæ maiori: Quia in appetitum rationalem agit bonum vniuersale, quod est maius, & potentius, quam bonum particulare, quod agit in appetitum sensitiuum. Ergo passio magis est in appetitu rationali, quam irrationali.

5. Passio est via ad corruptionem. Quia quælibet passio si magis, & magis augeatur, corrumpit tandem substantiam, vt habetur ex 6. Topic cap. 2. Anima autem hominis est incorruptibilis, & immortalis secundum se, & secundum omnes suas potentias, ergo secundum se, & omnes suas potentias est omnino expers passionis. Vnde quæstio proposita, est & subiecto non supponente, respectu animæ humanæ, omniumque potentiarum eius.

6. Eorum, quæ agimus, quædam sunt ex passione, quædam sine passione, & quædam etiam contra passionem, vt communiter dicitur, & supponitur

A ab

ab Apostolo dicente ad Romanos 7. 5. *Cum essemus in carne, passionibus peccatorum, quae per legem erant, operabantur in membris nostris.* Ea autem differentia non haberet locum, si omnis actus appetitus sensitui haberet rationem passionis. Quia nihil unquam agimus non praexistente aliquo actu partis sensitivae apprehensivae, ac appetitivae. A qua nimirum dependet pars rationalis in omni suo actu, & à qua consequenter dependent mediata, vel immediate omnes actiones exteriores. Ergo non recte dicitur passionem esse actum appetitus sensitivi, ut sic, & in genere.

Art. 1. Respondetur: Passio dicitur tripliciter. Primo communiter, & late pro qualibet receptione, tametsi nihil remoueat eorum, quae inerant subiecto, quo pacto dicitur 3. de anima text. 12. *intelligere est quoddam pati*, & similiter dicitur aërem pati, cum illuminatur, atque à Dionys. c. 2. de divinis nominibus dicitur patiens Divina, qui plurimum subest inspirationi divinae. Secundo dicitur passio magis proprie pro receptione coniuncta per se cum remotione, & corruptione alicuius praexistentis in passio. Quo pacto dicitur passio qualibet alteratio, ut frigefactio, & calefactio. Denique passio dicitur propriissime, magisque stricte pro receptione coniuncta per se cum remotione, & corruptione alicuius praexistentis in passio permanentem, & per se, seu iuxta naturam, & exigentiam ipsius intrinsecam. Quo pacto dicitur quis pati, cum recipit aegritudinem, aut vulnus, remota, & corrupta sanitate, aut integritate corporis.

Art. 2. Ratio triplicis huius differentiae est. Quia omnis passio fundatur in actiuitate causae dominante passio, ipsumque trahente ad similitudinem, & conformitatem cum causa efficiente. Nulla autem videtur exerceri vis dominativa, & tractiva ex parte causae efficientis circa passum, dum ipsum passum relinquitur cum omnibus, quae ei inerant permanentem, quaeque sunt conformia inclinationi, & exigentiae naturali, atque ita recipit aliquid de nouo, ut nihil propterea amittat de bono sibi connaturali. Passio igitur, quae in sola receptione consistit absque exclusionem alicuius praexistentis vix habet rationem passionis, nec comprehenditur sub hac voce prolata absolute, & sine addito. Rursus receptio coniuncta cum corruptione alicuius praexistentis in passio, parum etiam habet dominationis, & tractionis, quando, quod excluditur, & corrumpitur, non est perfectum passum, nec exigitur ab eodem. Quia in tali casu magis videtur, quod agens obsequatur exigentiae passum, & trahatur ad conformitatem cum ipsa. Qua fere de causa dicit Philosophus lib. 1. de generat. text. 14. quando ex ignobiliore gignitur nobilius, esse generationem simpliciter, & corruptionem tantum secundum quid. Quapropter hoc etiam secundum genus receptionis habet parum de passione; tametsi habeat aliquid plus, quam primum illud genus receptionis. Ea itaque receptio est proximè, propriissimeque passio, quae ex sua natura est coniuncta cum exclusionem alicuius praexistentis per se in passio, eidemque connaturalis iuxta exigentiam permanentem ipsius secundum se; ut cum aqua calefit, & sic de similibus. Quia tunc agens maximè dominatur passio, ipsumque propriissime trahit ad similitudinem sui, superata eius inclinatione, & renitentia. Qua de causa Philosophus eodem illo in loco dicit, quando gignitur aliquid deterius corrupto meliori, dari corruptionem simpliciter, & generationem tantum secundum quid.

Art. 3. Ex his apparet, animam secundum se esse expertem passionis propriae, & stricte sumptae. Quia quaecunque recipere potest, recipit, quin propterea amittat aliquid eorum, quae sibi insunt permanen-

ter, & per se, iuxta exigentiam suam determinatam. Qua de causa 2. Physic. à text. 19. docetur animam esse immobilem. Indidem rursus apparet operationes animae, pertinentes ad partem eius rationalem, ac intellectualem, non esse coniunctas per se, saltem immediate cum passione propriae, & stricte tali. Quia exercentur independentem ab organo corporeo, ideoque nihil ipsis adiungitur, immediate ratione sui, ex iis, quae sunt propria corporis, sed tantum ea adiunguntur, quae sunt propria animae. Dictum verò est, non esse eiusmodi passionem propriam, ac stricte dictam. Ob rationem contrariam apparet tertio operationes partis sensitivae esse coniunctas immediate cum passione stricte tali. Quia haec operationes exercentur dependentem ab organo corporeo, quod est capax passionis stricte talis, & coniunctae cum corruptione, ac transmutatione. Vnde fit, ut ex assidua operatione atteratur, ac demum corrumpatur.

Art. 4. Verum quoad hoc existit magnum quoddam discrimen inter vim apprehensivam, & appetitivam. Quia operationes apprehensivae non habent adiunctam transmutationem corporalem per se, sed tantum per accidens, appetitivae verò per se. Ratio est, quia operatio partis apprehensivae tota peragitur exprimendo similitudines obiectorum, circa quae versatur; hoc est, adducendo ad se eadem obiecta, atque in hoc sistit, tanquam in ultimo suo termino, loquendo per se. Vnde ex hoc operationum genere solum per accidens, vel mediata solum sequi potest transmutatio corporalis, seu passio stricte sumpta. Mediata quidem eo modo, qui mox exponetur; per accidens verò, si operatio fiat cum attentione, ac intentione nimia, vel cum nimia continuatione. Utrovis enim modo patitur, & corrumpitur, aut disponitur ad corruptionem organum corporale, propter dissipationem, aut nimium confluxum spirituum, & inde aliorum quoque humorum. At operatio partis appetitivae peragitur per persequutionem, & fugam obiectorum, circa quae versatur, ex quibus sequitur motus in corpore, qualis requiritur ad consecutionem, aut conseruationem obiecti, vel ad eius reiectionem. Quae est ratio, ob quam potentiae appetitivae obediunt omnes reliquae potentiae animalis, atque ab ipsa mouentur ad suas operationes. Nempe potentia appetitiva data est animali, sicut datur economus familiae, ut moueat singulas quasque vires in utilitatem totius. Mouet autem primum omnium organum corporale dependentem, à quo elicit appetitionem, nec, nisi inducta immediate motione circa organum proprium, potest mouere mediata reliquas potentias corporales. Patet igitur operationem appetitus sensitivi esse coniunctam per se cum transmutatione corporali, seu cum passione propriae, ac stricte dicta, ita inducente aliquid de nouo, ut simul excludat aliquid praexistentium, atque inhaerentium animali permanentem, & per se. Ob istam itaque coniunctionem per se inter actum appetitus sensitivi, & transmutationem, seu passionem corporalem stricte talem, iidem actus dicuntur communiter passionibus animalis, nomine effectus magis manifesti translati ad ipsius causam per se, quae est minus manifesta immediate ratione sui.

Art. 5. Apparet denique ex praemissis non omnes actus appetitus sensitivi habere rationem passionis cum aequali proprietate. Magis enim habent de passione actus, ad quos sequitur transmutatio corporalis, quae est nociva respectu animalis, eoque magis, quo maior est vis nociva. Manifestum nimirum est omnem transmutationem, quae dimouet animal ab statu, & dispositione conueniente sibi permanentem, & per se, esse nocivam respectu eiusdem, vel secundum

cundum naturam, vel secundum indiuiduationem eius. Quia, quæ insunt vnicuique permanentes, & per se, sunt conformia exigentiæ eius, adeoque sunt bona respectu ipsius, ac proinde sunt mala, & nociua, quæ cum aliqua eorum corruptione inducuntur vi agentis extrinseci, quale est obiectum mouens appetitum sensitium. Nocent verò magis, quæ magis dimouent à prædicto statu, & dispositione conueniente animali permanentes, & per se. Quia de causa tristitia magis habet rationem passionis, quam gaudium, & lætitia. Quia gaudium diffundit sanguinem per totam corpus, eundemque contrahit tristitia. Diffusio autem sanguinis per corpus non ita nocet animali, atque nocet contractio eius; cum sanguis sit principium vitæ, ideoque diffusionem sui foueat partes, in quas diffunditur, easdemque tantundem labefactet contractio, propter rationem contrariam. Vtraque tamen transmutatio est nociua absolute, cum contingat interire animal, tum ex transmutatione inducta per vehementem lætitiā, tum etiam ex inducta per vehementem sauitiam. Omnes itaque actus appetitus sensitui sunt propriæ passionēs, magis verò propriæ, qui sunt principium transmutationis nociuæ, & eo magis, quo magis nociua ea erit.

Art. 6. Propter prædictam actuum appetitus sensitui coniunctionem cum motu naturali corporis dimouente animal ab statu, & dispositione conueniente sibi permanentes, & per se, diuersa à diuersis imponuntur nomina eiusmodi actibus iuxta illud August. lib. 9. de Ciuit. Dei, cap. 4. *Motus animæ, quos Græci parhi appellant, ex Latinis, quidam vt Cicero 3. Tuscul. perturbationes dixerunt, alij affectiones, alij affectus, alij expressius passiones vocauerunt.* Similiter Gregorius Nyssen. disputat. de Resur. & Anima cum sorore Macrina, cum præmisset vocem, *parhi*, id est, subdit *affectus passiones, siue perturbationes, & motus animi.* Sed iam vsus obtinuit, vt passiones potissimum nuncupentur, vt patet ex definitionibus Damasceni lib. 2. fidei Orthod. cap. 22. communiter receptis. *Passio est motus virtutis appetitiue sensibilis ob imaginationem boni, vel mali.* Et rursus: *Passio est motus irrationalis animæ per suspensionem boni, vel mali.* Dici etiam potest, *affectus immediatè inductus transmutationis corporalis*; nec non, *motus intentionalis per se, ac immediatè coniunctus cum mutatione naturali, seu Physica animalis.* In quibus non additur affectui mutatio corporalis, tanquam ratio differentialis quorundam affectuum appetitus sensitui ab aliis eiusdem affectibus. Quia omni actui appetitus sensitui commune est, vt motum cordis augeat, vel diminuat, eumque, aut intensiorem faciat, aut remissiorem, secundum systolem, aut diastolem, quam sit motus, qui conuenit cordi per se ex sua natura, ac indiuiduatione, vt dicit D. Thomas q. 24. art. 2. ad 2. & conuincit ratio paulo prius proposita, atque supponit Damascenus in prædicto capite, dicens, *operationem, quæ secundum naturam est, motum esse; passionem verò, quæ præter naturam est.* Fit itaque illud additamentum ad exponendum adæquatè conceptum passionis; & per id, quod in ea materialiter se habet, sicut corpus in homine, nempe per transmutationem corporalem; & per id, quod in eadem formaliter se habet, sicut anima in homine, nempe per affectum, & motum intentionalem. Per hæc igitur patet, actus appetitus sensitui esse, & quæ ratione sunt, passiones.

Ad 1. Conceditur, passionem latè sumptam esse communem omnibus animæ potentiis: Quod solum ea ratione conuincitur. Passio tamen strictè, & propriè sumpta ad solum pertinet appetitum sensitium, vt visum est.

Ad 2. Primum, in vnoquoque genere esse maxi-

mè, & præ cæteris eiusdem generis tale, non verificatur quoad prædicata differentialia posteriorum à primo; sed quoad prædicata eidem primò cum posterioribus communia. Dictum autem est, solam passionem latè sumptam, esse communem actibus apprehensiuæ cum actibus appetitiuæ. Passio autem latè sumpta magis conuenit apprehensiuæ, quam appetitiuæ parti. Quia pars apprehensiuæ per actus suos trahit ad se obiecta, eaque in se quodammodo recipit. Quod appetitiua nequaquam præstat, cum potius ipsa feratur ad obiecta per actus suos. Quia de causa dicit Philosophus verum, & falsum esse in intellectu, atque intellectum quodammodo fieri omnia; bonum verò, & malum esse in rebus, atque voluntatem trahi ad volita. Quæ suo modo verificantur etiam de sensu, & appetitu sensitiuo.

Ad 3. Quod est magis actiuum actiuitate non subordinata minùs actiuo, nec eius vtilitati deuincta ex sua natura; id verò est minùs passiuum, quam quod est minùs actiuum, non verò quando actiuitas est subordinata vtilitati alterius. Sic, cognitio practica est magis actiua ex genere suo, quam speculatiua, seu contemplatiua, & nihilominus hæc est perfectior, magisque exempta à passionibus, & sic de similibus. Actiuitas autem maior appetitus, quam apprehensionis, est subordinata seruiliter vtilitati reliquarum potentiarum animalis, vt notatum est supra art. 4. Vnde non propterea eximitur specialiter à passione, sed magis in eam inducitur. Opposita de Deo ratio est, cum eius actiuitas nulli alij sit subordinata, sed sit propter se.

Ad 4. Quod est magis actiuum, inducit quidem maiorem effectum, sed qualem aptum est recipere passum. Dictum autem est voluntatem esse expertem passionis strictè talis, eiusdemque esse capacem appetitum sensitium. Bonum itaque vniuersale inducit actum perfectiorem, ideoque & passionem maiorem, sumendo passionem latè, quam bonum particulare, sed hoc inducit simul passionem strictè talem propter naturam passi, in quod agit.

Ad 5. Licet anima hominis sit secundum se incorruptibilis; est tamen corruptibilis quoad potentias organicas, ideoque secundum easdem, est propriè, ac strictè passibilis.

Ad 6. Aliquando sumitur passio in summo rigore pro ea determinatè affectione, & transmutatione, quæ est nociua. Atque passione sic sumpta, dicimur absolute agere contra passionem, quando vitamur peccatum superato impetu passionis trahentis ad illud, tamen id fiat adnitente simul alia passione minimè nociua, sed magis vtili, & sic de similibus. Atque in hoc sensu loquitur Apostolus, vt patet ex eius verbis. Quapropter transeat pronunc, quod tamen in quæst. sequenti apparebit esse falsum, nihil agere voluntatem, non cooperante aliqua passione propriè tali. Non enim inde concluditur non peragi plura ab eadem voluntate absque passione, & contra passionem propriissimè, & summe talem, iuxta notationem, & rationem præmissam art. 1. & 2. in fine.

QVÆSTIO II.

*Vtrum diuersitas, & contrarietas passionum
proueniat ex sola obiectorum diuersitate,
& contrarietate?*

Videtur non inde solum prouenire. 1. Quia spes, & desperatio: audacia, & timor distin-